

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 31 maj 1945 kl. 5 em.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande i anledning av väckt motion angående åtgärder mot gengasfaran.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott *Motionen.* hänvisad motion, nr 348, har herr *Persson* i Stockholm *m. fl.* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om vidtagandet av de åtgärder mot gengasfaran, som i denna motion påvisats vara behövliga.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet inhämtat utlåtanden från riksförsäkringsanstalten, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statens bränslekommission, landsorganisationen i Sverige och Sveriges trafikbilägares riksorgan. *Utredning.*

Utskottet skall i det följande lämna en redogörelse för det huvudsakliga innehållet i de avgivna yttrandena.

Riksförsäkringsanstalten:

Åtgärder till förekommande av gengasförgiftning. I den föreliggande motionen påyrkas, att kungörelsen den 5 juni 1942 måtte ändras på sätt, som föreslagits av svenska metallindustriarbetareförbundet i skrivelse till riksförsäkringsanstalten. Den i anstaltens svarsskrivelse härå uttalade uppfattningen, att det av metallindustriarbetareförbundet framlagda förslagets genomförande skulle innebära större ingrepp och olägenheter än nöden krävde, har tillkommit under hänsynstagande till stadgandena i 3 § första stycket och 25 § andra stycket arbetarskyddslagen.

Härjämte vill riksförsäkringsanstalten ånyo framhålla, att enligt yrkesinspektionens erfarenhet gengasförgiftning icke skulle behöva inträffa vid handhavande av gengasdrivna fordon inomhus, om blott gällande säkerhetsföreskrifter på området strängt efterlevdes. Om i arbetslokal införts fordon, från vars gengasverk gas utströmmat i sådan myckenhet, att uppenbar fara för förgiftning förelegat, utgör detta ett brottsligt förfarande i direkt strid mot stadgandet i 3 § andra stycket av kungörelsen den 5 juni 1942. Påståendet om att medgivande härtill skulle hava lämnats av yrkesinspektionen måste bero på missförstånd.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 17 november 1944 har riksförsäkringsanstalten medgivits att återbesätta tre vakanta befattningar vid yrkesinspektionen, nämligen en distriktsingenjörsbefattning i lönegraden Eo 20 och två aspirantbe-

fattningar i lönegraden Ex 18. Emellertid har det hittills icke lyckats anstalten att erhålla lämpliga sökande till aspirantbefattningarna. Orsaken härtill är uppenbarligen den, att de med befattningar i lönegraden Ex 18 förknippade löneförmånerna äro väsentligt lägre än vad för befattningarna kvalificerade sökande kunna erhålla i enskild tjänst. Vidare bestå fortfarande de av motionärerna anförda olägenheterna till följd av militärinkallelser och på grund av att ett stort antal befattningshavare från yrkesinspektionen och anstaltens arbetarskyddsbyrå helt eller i större eller mindre omfattning äro tagna i anspråk för uppgifter på andra håll. I årets statsverksproposition har föredragande statsrådet beträffande tre vid yrkesinspektionen i anledning av gengasfaran inrättade extra distriktsingenjörstjänster uttalat, att det icke syntes möjligt att för närvarande taga ställning till frågan om behov komme att föreligga av dessa tjänster även under budgetåret 1945/46 utan att det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles pröva i vad mån den speciella gengasinspektionen kunde komma att visa sig erforderlig även efter utgången av löpande budgetår. Anstalten ämnar inom den närmaste tiden i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om bibehållande av dessa tre befattningar tills vidare under budgetåret 1945/46.

I anledning av motionärernas förslag om obligatorisk undervisning för arbetare om gengasens faror vill riksförsäkringsanstalten understryka betydelsen härav men samtidigt erinra om att en allmän bestämmelse av åsyftad innebörd redan finnes i gällande arbetarskyddslag. I 4 § q) av nämnda lag stadgas nämligen, att "till arbete, där bristande kunskap eller färdighet måste anses medföra fara för olycksfall, må arbetare, som saknar nödig erfarenhet, ej användas, med mindre honom lämnas erforderlig undervisning och ledning".

Motionärerna hava i syfte att öka yrkesinspektionens effektivitet i kampen mot gengasfaran föreslagit anordnande av utbildningskurser "för den personal i yrkesinspektionens tjänst, på vilken ankommer att syssla med hithörande frågor". Hur undervisningen skulle anordnas och genomföras har icke angivits. Inom yrkesinspektionen har med tiden hos de äldre inspekterande befattningshavarna samlats en erfarenhet om tekniska åtgärder till gengasfarans bekämpande, vartill någon motsvarighet näppeligen torde finnas på annat håll i landet. Av denna erfarenhet bliva nytillkommande befattningshavare inom inspektionen delaktiga genom arbete under ledning och övervakning av dessa äldre tjänstemän. Den skoling, som på detta sätt bibringas de yngre arbetskrafterna, torde icke kunna ersättas med några särskilda utbildningskurser. Däremot skulle det vara av värde om yrkesinspektionens befattningshavare tid efter annan bleve informerade om medicinska synpunkter på gengasproblemet.

Den akuta gengasförgiftningen av olycksfallstyp torde icke kunna förhindras uppstå genom regelbundet återkommande läkarbesiktningar. En profylaktisk läkarkontroll av personer exponerade för gengas kan således endast gälla den kroniska gengasförgiftningen.

Frågan huruvida den vidlyftiga organisation och de stora kostnader, som

komma att bliva förknippade med en kontinuerlig läkarkontroll, kunna förväntas giva häremot svarande resultat i förgiftningsförebyggande syfte anser sig riksförsäkringsanstalten icke ensam kunna bedöma. Om ytterligare utredning av denna fråga finnes påkallad, synes medicinalstyrelsens yttrande böra införskaffas.

Beträffande frågan om inrättandet av gengaskliniker är det, såsom riksförsäkringsanstalten i annat sammanhang framhållit, av stor vikt att gengasskadade personer snabbt erhålla effektiv behandling och vård. Vad särskilt anstaltens skaderegleringsverksamhet beträffar är det av stort intresse att möjligheter till undersökning, diagnostisering och behandling av gengasförgiftningsfall förefinnas i sådan utsträckning, att längre resor undvikas.

Under rubriken Sjukersättningen till gengasförgiftade ha motionärerna uttalat sig om vissa åtgärder, som riksförsäkringsanstalten vidtagit i samband med handläggningen av ärenden rörande gengasförgiftning. Riksförsäkringsanstalten har ansett sig böra mera utförligt redogöra för vad som i denna fråga förekommit, enär bristande kännedom därom givit anledning till missvisande uttalanden bland annat i pressen.

I och för den prövning, som det åligger riksförsäkringsanstalten att verkställa, huruvida ersättning i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom skall utgivas till i anstalten försäkrad arbetare, skall till anstalten ingivas läkarintyg angående den skada eller sjukdom, på grund varav ersättning begäres. Dessa läkarintyg äro avsedda att tjäna till ledning vid anstaltens bedömande av fallen. Givet är emellertid, att däri uttalad uppfattning om diagnos m. m. icke är bindande för riksförsäkringsanstalten, utan det åligger anstalten att — oavsett det bedömande, som kommit till uttryck i intyget — underkasta ersättningsfrågan en självständig prövning ur försäkringsmedicinsk synpunkt. Härvid biträdades anstalten av den medicinska expertis, som företrädades av anstaltens läkare. Emellertid representera dessa icke alla medicinska specialiteter, varför anstalten ej sällan införskaffar utlåtanden från utanför anstalten stående sakkunniga inom skilda områden.

I samband med prövning av till riksförsäkringsanstalten anmälda fall av gengasförgiftning uppmärksammade anstalten, att i avseende å denna sjukdom delade meningar förelåge bland läkare såväl inom som utom landet, vilka ägnat frågan intresse. På grund härav fann riksförsäkringsanstalten, att en mera allsidig belysning av frågan, än som kommit till uttryck i till anstalten inkomna läkarutlåtanden, vore önskvärd, och att därvid i högre grad än som skett borde beaktas även neurologiska synpunkter. Anstalten fann detta desto mera påkallat som antalet anmälda fall — av vilka omkring hälften voro koncentrerade till ett enda företag, som dock särskilt beaktat frågans yrkeshygieniska sida — på kort tid visat en stark stegring. Till följd härav tillkallade anstalten i september 1944 överläkaren vid Serafimerlasarettets neurologiska klinik professorn vid Karolinska institutet Nils Antoni såsom sakkunnig. På anstaltens uppdrag verkställde professor Antoni granskning av handlingarna rörande fjorton till anstalten anmälda fall av gengasförgiftning, i vilka samtliga fall läkarintyg utfärdats av läkare vid

gengaskliniken vid Sabbatsbergs sjukhus. Professor Antoni avgav därefter, förutom särskilda yttranden i dessa fjorton fall, ett den 12 oktober 1944 dagtecknat utlåtande med principiella synpunkter på frågan om det försäkringsmedicinska bedömandet av gengasförgiftning. I samband därmed framlade professor Antoni vissa förslag till åtgärder för åstadkommande av ett säkrare bedömande av gengasfallen. Därvid förordades, bland annat, att i statens gengasforskningsråd skulle placeras såväl en sakkunnig neurolog som en sakkunnig psykiater samt att vid gengaskliniken skulle anställas en högt kompetent psykiater och neurolog. Härjämte uttalades, bland annat, att mängden osäkra och lindriga förgiftningsfall tills vidare borde avslutas efter lämpligt avvägd, kort tid, t. ex. en månad.

Vad beträffar de fjorton fallen framgick, att professor Antoni icke i något av dessa funnit gengasförgiftning styrkt. I övrigt uttalade han sig i varje särskilt fall om den större eller mindre sannolikheten för att sjukdomen förelåg eller icke. Oaktat den i huvudsak negativa uppfattning, som kommit till uttryck i professor Antonis yttranden, ansåg sig emellertid riks-försäkringsanstalten vid prövning av ersättningsfrågan i dessa fall icke böra, på ett undantag när, avslå de framställda yrkandena om ersättning. Anstaltens ställningstagande i detta undantagsfall innefattande emellertid icke något definitivt avslagsbeslut utan innebar blott att i avvaktan å utlåtande i ärendet från medicinalstyrelsen, varom framställning skulle göras, ersättning tills vidare icke skulle utgivas. Vad beträffar professor Antonis principutlåtande beslöt anstalten överlämna detta till medicinalstyrelsen med hemställan, att styrelsen måtte till prövning upptaga frågan om de åtgärder, som från styrelsens sida kunde finnas påkallade med anledning av de av professor Antoni framlagda förslagen. På begäran av medicinalstyrelsen överlämnades därefter till styrelsen, förutom handlingarna i det tidigare för utlåtande överlämnade fallet, jämväl handlingarna till övriga tretton fall, i vilka professor Antoni avgivit yttrande. Medicinalstyrelsen infortrade därefter yttrande från statens gengasforskningsråd rörande såväl professor Antonis principutlåtande som de av honom avgivna yttrandena i de fjorton fallen.

Efter överläggningar inom gengasforskningsrådet avgav rådet det begärda yttrandet, berörande dels vart och ett av de till rådet överlämnade fallen och dels den principiella frågan om det försäkringsmedicinska bedömandet av gengasförgiftning.

Såsom framgår av yttrandet uttalade rådet i principfrågan, bland annat, att gengasklinikens diagnoser, sådana de satts "tills dato", borde godtagas. I fall, som ännu vore sjukskrivna och i vilka tveksamhet rådde, borde kompletterande undersökning, eventuellt å sjukhus, företagas. Emellertid borde gengaskliniken hädanefter sätta diagnosen kronisk gengasförgiftning med större försiktighet än vad som skett i de ifrågavarande fallen och låta denna diagnos bero på fortsatt observation. I fråga om utfärdande av intyg framhölls, att i fall med vaga symtom, som vore i behov av sjukskrivning, intyg i regel icke borde utfärdas för längre

tid än en månad, exklusive tid för undersökning, samt att i många fall en kortare tid, t. ex. 2—3 veckor, torde framstå såsom lämplig sjukskrivningstid.

Medicinalstyrelsen avgav därefter utlåtande i frågan till riksförsäkringsanstalten. Däri uttalades, att medicinalstyrelsen för sin del funnit sig kunna ansluta sig till den bedömning av de enskilda fallen, som förekommit i gengasforskningsrådets yttrande som ock till däri gjorda principuttalanden.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 december 1944 har medicinalstyrelsen sedermera anført, bland annat, följande. Sedan gengasforskningsrådet i skrivelse den 15 december 1944 för styrelsen framhållit det trängande behovet för arbetet å gengaskliniken av sådan neurologisk-psykiatrisk expertis, som professor Antoni föreslagit, ville styrelsen, med instämmande i vad gengasforskningsrådet härom anført, hemställa att för detta ändamål finge anställas en läkare med specialistkompetens eller, om dylik läkare icke stode att erhålla, att möjlighet bereddades att i erforderlig utsträckning få konsultera en sådan. Forskningsrådet hade även föreslagit en utvidgning av gengaskliniken i Stockholm och därvid framlagt tvenne alternativ, avseende det ena ett iordningställande och ianspråktagande av vissa lokaler å S:t Görans sjukhus, det andra utnyttjande av vissa källarutrymmen inom Sabbatsbergs sjukhus. I valet mellan dessa förordade medicinalstyrelsen förstnämnda alternativ framförallt med hänsyn därtill att Sabbatsbergs-alternativet icke beredde erforderligt utrymme för det neurologisk-psykiatriska arbetet. Dessutom skulle S:t Görans-alternativet medföra den fördelen, att genom hänvisning av varannan sökande till den ena och varannan sökande till den andra kliniken tvenne undersökningsserier skulle erhållas; jämförelse mellan de båda seriernas resultat kunde förväntas giva värdefulla rön till belysande av i vad mån undersökarens i viss mån subjektiva inställning kunde påverka fallens slutliga bedömmande. Medicinalstyrelsen tillstyrkte vidare en av gengasforskningsrådet gjord framställning om utseende av ytterligare ledamöter i rådet och hemställde, att Kungl. Maj:t till ledamöter måtte utse professorn Nils Antoni och t. f. professorn i psykiatri vid Karolinska institutet Snorre Wohlfart.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att de åtgärder, vilka, på sätt ovan berörts, vidtagits av anstalten, måste anses motiverade. Vad beträffar uttalanden, som förekommit därom, att från anstaltens sida skulle — för nedbringande av kostnaderna — hava förelegat en åstundan att undgå lagligen grundade ersättningsanspråk, torde det vara uppenbart, att dessa uttalanden sakna fog. En annan sak är att det i en fråga av den stora räckvidd, som det här gäller, icke varit försvarligt, om anstalten underlåtit att i möjligaste mån söka få densamma allsidigt belyst.

Beträffande motionärernas yrkande om en speciallagstiftning med bestämmelser om förhöjd sjukpenning åt gengasförgiftade får riksförsäkringsanstalten erinra om att i fråga om beloppet av sjukpenning, som skall utgivas enligt yrkes-sjukdomsförsäkringslagen, bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete skola äga motsvarande tillämpning. På grund av det av Kungl. Maj:t den

17 mars 1944 till socialvårdskommittén lämnade uppdraget att verkställa av 1937 års riksdag begärd allsidig utredning rörande en förbättrad lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete, torde kommittén komma att upptaga jämväl den nu väckta frågan till övervägande, varför riksförsäkringsanstalten anser sig icke böra nu ingå på densamma.

Medicinalstyrelsen har inhämtat uttalanden från gengasforskningsrådets arbetsutskott och från rådets ordförande, förste stadsläkaren R. Huss. Styrelsen åberopar det förstnämnda uttalandet för egen del samt tillägger, att sedan februari månad 1945 neurologiska prov utföras även i Uppsala och Örebro. Dylika prov väntades snart kunna utföras även i Göteborg.

Gengasforskningsrådets arbetsutskott:

För närvarande uppgår antalet upprättade och planerade gengaskliniker till det tidigare av gengasrådet begärda antalet (sex, ytterligare en i Stockholm, en i Uppsala, Örebro, Göteborg, Östersund och Umeå), men deras ojämna fördelning över landet gör det inom stora områden svårt för gengassjuka att söka vid en dylik gengasklinik.

Beträffande utbildning av läkare ansåg rådet vid sammanträde hösten 1944, att på grund av det ringa antalet blivande gengaskliniker det ej var praktiskt att anordna den avsedda kursen då utan att gengasläkarnas utbildning bättre tillgodosågs genom att dessa under en tid följde arbetet vid gengaskliniken i Stockholm. Dylik tjänstgöring bör få stå öppen även för andra läkare än dem, som äro eller skola bliva anställda vid gengaskliniker.

Beträffande förstärkning av yrkesinspektionens personal kan i enlighet med framställningen i motionen framhållas att arten av yrkesinspektionens uppgifter kräver, att personalbehovet blir tillgodosett på ett sådant sätt, att bristen på personal inte med skäl kan åberopas som orsak till bristande kontroll över arbetarskyddsåtgärder. Tidigare framställning från yrkesinspektionens chefsmyndighet om ökning av personal och om att få besätta vissa vakanta tjänster ha ej beaktats av vederbörande myndighet.

Beträffande obligatorisk undervisning torde detta redan innefattas i arbetarskyddslagen § 3 och § 4, mom. q. Arbetsutskottet har för avsikt att inkomma till gengasforskningsrådet med förslag till utformande av en dylik undervisning, som tänkes ske under medverkan av yrkesinspektionen, läkare och skyddsombud.

Beträffande förslaget om regelbundna läkarundersökningar torde sådana få anses önskvärda, men ett genomförande av dylika torde för närvarande möta oöverstigliga svårigheter bl. a. av organisatoriska skäl.

I detta sammanhang vill arbetsutskottet framhålla vikten av att läkares anmälningsskyldighet angående hälsofarligt arbete beträffande gengasförgiftning bättre samordnas med övriga profylaktiska åtgärder.

Beträffande garanti mot inkomstbortfall och sjukersättning till gengasförgiftade får arbetsutskottet framhålla, att beträffande sjukersättnings storlek och ut-

fående synes det uppenbart, att jämväl tidigare lindriga fall av kronisk gengasförgiftning skola äga full rätt härtill, i den mån läkaren anser patienten i behov av sjukskrivning. I andra lindriga fall torde överföring för en tid av gengasfritt arbete vara tillfyllest, varvid bör beaktas att någon väsentlig minskning av dagsinkomsten ej bör ske. I de fall, där konvalescentvård eller lantvistelse under konvalescenttiden ordinerar av läkare, bör ersättning härför utgå. Sjukersättningens storlek bör givetvis genomgående avvägas så, att ekonomiska hänsyn, som kunna verka hämmande mot att söka läkarvård, elimineras. Det är självfallet att denna princip bör tillämpas jämväl vid alla andra yrkessjukdomar, som omnämnas i lagen om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Beträffande förslagen om ändring av säkerhetsföreskrifter, föreskrifterna i motorfordonsförordningen och instruktionen för besiktningsmän får arbetsutskottet instämma i bränslekommissionens förslag såsom det utformats i kommissionens yttrande över denna motion.

Ordföranden i arbetsutskottet: I anledning av påståendet i motionen, att antalet offer för gengasen skulle vara synnerligen stort och statt i ökning bör med skärpa framhållas, att denna fråga ännu är outredd och att statens gengasforskningsråd tillkommit i huvudsakligt syfte att planlägga och organisera den forskningsverksamhet, som är erforderlig för att möjliggöra en säkrare bedömningsgrund av framförallt misstänkta kroniska förgiftningar än den, som f. n. förefinnes. Den i motionen lämnade uppgiften att gengasförgiftningarnas karaktär äntligen klarlagts av gengaskliniken i Stockholm är sålunda felaktig. Det förhåller sig sedan länge så att fall av gengasförgiftning huvudsakligen anmälas av läkare vid gengaskliniken i Stockholm, medan anmälningar från andra läkare i riket äro relativt fåtaliga. De lasarets- och tjänsteläkare, som avgivit yttranden i samband med medicinalstyrelsens cirkulär den 24 juli 1944 till samtliga sjukvårdsberedningar i riket angående upprättande av undersöknings- och behandlingsstationer för gengasskadade, hava så gott som utan undantag ansett frekvensen av gengasförgiftningar vara låg. Denna omtändighet ävensom önskemålet att äga tillgång till mer exakta undersökningsmetoder än nu förefintliga torde hava varit huvudorsakerna till det ringa intresse, som sjukvårdsberedningarna hittills visat för upprättande av förutnämnda stationer.

I det läge, som frågan om gengasförgiftningen sålunda råkat, har rådet helt naturligt sökt koncentrera sitt arbete till att organisera en fortsatt forskningsverksamhet och rådet har i skrivelser till medicinalstyrelsen den 27 sept. 1944 och den 15 dec. 1944, vilka skrivelser sedermera med styrelsens yttrande överlämnats till Kungl. Maj:t, framlagt omfattande förslag i detta syfte.

Självfallet har rådet velat förutsättningslöst avvakta resultatet av den fortsatta forskningsverksamheten. Det ligger också i sakens natur, att rådet med kännedom om nuvarande svårigheter i allmänhet sökt undvika att taga ställning till frågan, huruvida diagnosen gengasförgiftning i enskilda fall varit berättigad eller icke. Denna inställning har rådet vid ett tillfälle nödgats frångå, sedan

medicinalstyrelsen genom remisser den 23 oktober 1944 av skrivelser från riks-försäkringsanstalten infordrat rådets yttrande rörande 14 fall av från gengaskliniken i Stockholm anmälda fall av gengasförgiftning. Riksförsäkringsanstalten hade tidigare i detta ärende inhämtat yttrande från professor Nils Antoni, vilkens yttrande kan sammanfattas så, att han ansåge förgiftningen sannolik i 1 fall, möjlig i 1 fall, ej styrkt i 8 fall, osäker i 1 fall, ej sannolik i 2 fall och utesluten i 1 fall. Rådet fann i sitt yttrande, som avgavs den 13 december 1944, diagnosen vara sannolik i 3 fall och mer eller mindre osäker i 10 fall, medan 1 fall icke föranledde något rådets yttrande. Anledning synes föreligga att framlägga dessa fakta, enär uppgifter förekommit i pressen, att rådet skulle helt hava desavuerat professor Antoni. Rådet uttalade i sitt yttrande, att gengaskliniken hädanefter borde sätta diagnosen kronisk gengasförgiftning med större försiktighet än vad som skett i dessa fall.

Nu anförda synpunkter på gengasförgiftningsfrågans allmänna läge torde tala för en viss försiktighet vid bedömandet av förslag till mera omfattande, nya åtgärder på detta område.

Beträffande de i motionen framställda speciella yrkandena må följande framhållas.

Ett åläggande för huvudmännen i varje sjukvårdsområde att ofördröjligen inrätta gengaskliniker kan knappast komma ifråga. Huvudmännen äro enligt sjukhuslag och sjukhusstadga skyldiga att bereda vård för sjuka, däribland sådana, som lida av gengasförgiftning, och någon vägran att intaga gengasförgiftade sjuka har veterligen icke förekommit. Att under sådana förhållanden föreskriva inrättande av särskild klinik för gengasförgiftade torde icke vara rimligt. Vad beträffar förslaget om inrättande av ytterligare en gengasklinik i Stockholm har detta förslag framlagts av rådet i förut nämnd skrivelse den 15 dec. 1944.

Med anledning av i motionen anförda synpunkter på utbildning av läkare för gengasstationer bör framhållas, att kurs för utbildning av läkare, som kunna komma att omhänderha undersökning och behandling av gengasskadade, har anordnats under hösten 1943. Med hänsyn till antalet deltagare i denna kurs (15 st.) och till det ringa antal nya stationer, som komma att anordnas under den närmaste framtiden, har anledning icke ansetts föreligga att anordna ny kurs under innevarande budgetår. Därtill kommer, att personalen vid Statens institut för folkhälsan är synnerligen hårt belastad redan av ordinarie utbildningskurser, varför extra kurser endast böra anordnas i den mån sådana visa sig vara oundgängligen nödvändiga. Rörande behovet av utbildningskurser för personal, tillhörande yrkesinspektionen, torde det icke ankomma på rådet att uttala sig. Lämpligt torde emellertid vara att det av riksförsäkringsanstalten påvisade behovet av en förstärkning av yrkesinspektionens personal tillgodoses, bl. a. med hänsyn till de på grund av föreskrivna åtgärder mot gengasfaran utökade arbetsuppgifterna för ifrågavarande personal.

När man i motionen föreslår en speciallagstiftning, som skulle utmynna i

bestämmelser om skyldighet för arbetsgivarna och staten att utbetala sjukpenning av sådan storleksordning, att den icke verkar återhållande på de gengasförgiftades villighet att söka läkarvård, är det uppenbart, att man vill införa en särställning för gengasförgiftningen i förhållande till övriga i yrkessjukdomsförsäkringslagen nämnda sjukdomar. Rent principiellt är det givetvis felaktigt att bereda en viss yrkessjukdom en sådan särställning, allrahelst som ett flertal yrkessjukdomar förorsakas av giftiga ämnen, och från samhällsekonomisk synpunkt måste väl även framgent vidhållas kravet på att en försäkringsform icke får konstrueras så, att sjukpenningen uppgår till 100 % av den normala arbetsinkomsten.

Beträffande skärpta bestämmelser i gengaskungörelsen beträffande intagning av gengasdrivna fordon i reparations- och servicelokaler samt översyn av motorfordonsförordningens bestämmelser om automobils beskaffenhet samt av innehållet i instruktionen för besiktningsmän hänvisas till Bränslekommissionens förslag i dess yttrande över denna motion.

Beträffande övriga förslag i motionen synes kunna sägas, att de icke lämpligen böra upptagas till behandling, förrän gengasförgiftningarnas frekvens och karaktär blivit närmare klarlagda efter fortsatt forskningsarbete. Till dessa förslag höra obligatorisk undervisning om gengasens faror, obligatoriska och regelbundna läkarundersökningar av alla, som arbeta i gengasmiljö.

Givetvis äro skyddsåtgärder mot förgiftningsfaror icke blott berättigade utan nödvändiga. Hittills har det dock ansetts rationellt att man, när en sådan fara hotat, till en början framförallt bemödat sig om att fastställa farans omfattning och utreda de förhållanden, under vilka man kan förvänta mer betydande eller bestående skada av densamma. Detta grundläggande arbete är ännu långtifrån slutfört ifråga om gengasfaran.

Socialstyrelsen:

Under återopande av att arbetarskyddsärenden numera överflyttats till riks-försäkringsanstalten begränsar styrelsen sig till några allmänna erinringar.

Såsom i motionen framhållits, är gengasförgiftning, i den mån den icke kan hänföras till olycksfall i arbete, att betrakta såsom yrkessjukdom. Den skadliga beståndsdelen i gengasen är koloxid. Enligt den ursprungliga lydelsen av lagen den 14 juni 1929 om försäkring för vissa yrkessjukdomar var koloxid icke upptagen i dess förteckning över sjukdomsalstrande ämnen, varför koloxidförgiftning icke medförde rätt till ersättning enligt lagen. Uteslutandet av koloxid motiverades såsom sjukdomsorsak sålunda: "De förgiftningar, som förekomma, äro i regel akuta och torde ersättas såsom olycksfall. Yttringarna av kronisk förgiftning visa så allmänna sjukdomssymtom, att desammas beroende av koloxidförgiftning knappast kan med någon grad av säkerhet konstateras." Det betonades i utlåtandet, att det vore av största betydelse, att man i en lagstiftning på detta område begränsade sig till sådan sjukdomar, där diagnostiseringen och klarläggandet av samband mellan arbete och sjukdom icke erbjöde alltför stora svä-

righeter. Vid framläggandet av propositionen om lag om försäkring för vissa yrkessjukdomar för 1929 års riksdag framhöll också föredragande departementschefen nödvändigheten härav.

Yrkessjukdomsförsäkringslagen fick sålunda från början en synnerligen begränsad omfattning på grund av att man i saknad av nödig erfarenhet på detta område ansåg sig böra framgå med försiktighet. Vid senare revision år 1936 av lagen lades till grund nya synpunkter på yrkessjukdomarna, grundade på nya erfarenhetsrön rörande dessa sjukdomar och deras orsaker. I detta sammanhang upptogs koloxid i förteckningen över sjukdomsalstrande ämnen.

Då genom 1936 års lagändring koloxidförgiftning inrangerades bland yrkessjukdomarna torde gengasdrift av motorfordon icke ha varit så aktuell, att faran för förgiftning i dylikt sammanhang tagits i betraktande. Lagändringen medförde emellertid, att några ytterligare åtgärder icke voro erforderliga för att, då gengasen under kriget blivit det dominerande drivmedlet för motorfordons- trafiken, bereda ersättning enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen åt gengasförgiftade chaufförer m. fl. Av vad i motionen anförts synes framgå, att vid lagens tillämpning å gengasförgiftning betydande meningsskiljaktigheter uppkommit bland den medicinska expertisen rörande frågan, huruvida i särskilda fall dylik förgiftning förelegat eller icke. Med hänsyn till de från början fastslagna och alljämt fasthållna principerna för ifrågavarande lagstiftning kan det ifrågasättas, huruvida icke sådana erfarenheter, om de förelegat vid tiden för 1936 års lagändring, skulle ha starkt talat emot förslaget att införa koloxidförgiftning, som grund för ersättning enligt lagen. Härmed vill styrelsen icke göra gällande, att skäl nu skulle föreligga att ånyo utesluta koloxidförgiftningen från yrkessjukdomarna, men det sagda kan dock tjäna som ett påpekande av att koloxidförgiftningens uppträdande på ett stort arbetsområde, som icke förutsetts vid lagändringens genomförande, medfört svårigheter vid tillämpningen av en art, som man genom de för lagstiftningen fastslagna grundprinciperna velat undvika.

Rörande den medicinska frågan, i vilken grad och omfattning sjukdomstillstånd av här ifrågavarande slag kunna hänföras till gengasförgiftning, kan styrelsen givetvis icke göra något uttalande. Det må emellertid framhållas, att i den mån rätt till ersättning för yrkessjukdom icke föreligger, bör i stället sjukpenning från sjukkassa utgå, om den sjuke tillhör sådan kassa. För närvarande är medlemskap i sjukkassa visserligen icke obligatoriskt, vartill kommer att, för dem som äro medlemmar i sjukkassa, de kontrakterade sjukpenningsbeloppen ofta äro väl låga, men om föreliggande förslag till lag om allmän sjukförsäkring genomföres, blir medlemskapet obligatoriskt och skillnaden i den sjukes rätt till ersättning i de båda fallen torde då icke bli särdeles stor. Det är emellertid av vikt, att sådana anordningar vidtagas, att den sjukes möjlighet att få ut ersättning icke fördröjes på grund av osäkerhet, huruvida den ena eller andra lagen är tillämplig.

I fråga om behovet av inrättandet av gengaskliniker, av personalförstärkning inom yrkesinspektionen och av ytterligare säkerhetsföreskrifter till skydd

mot gengasförgiftning förutsätter styrelsen, att dessa frågor med uppmärksamhet följas av de myndigheter, inom vars kompetensområde de falla. Helt allmänt vill styrelsen emellertid uttala, att i nuvarande tidsskede, då möjligheten att i huvudsak avveckla gengasdriften icke synes vara så avlägsen, en viss återhållsamhet i fråga om investeringen på detta område synes vara påkallad.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen:

Vad först beträffar frågan om översyn av motorfordonsförordningens bestämmelser vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinra om föreskriften i 3 § nämnda förordning, att motor- och släpfordon skola vara så konstruerade och utförda, att de ur trafiksäkerhetssynpunkt äro fullt tillförlitliga och i övrigt för sitt ändamål lämpliga. Detta stadgande gäller givetvis även på fordonet monterat gengasverk samt till detta hörande anordningar.

I syfte att ernå största möjliga säkerhet i samband med användningen av gengasdrivna motorfordon utfärdade statens gengasnämnd och sprängämnesinspektionen den 28 november 1939 "Anvisningar för montering m. m. av gengasverk" samt "Säkerhetsföreskrifter för gengasdrift". Nämnda anvisningar m. m. skulle lända till efterrättelse vid besiktning av gengasdrivna fordon. De sålunda införda särbestämmelserna för gengasdrivna fordon hava vid flera tillfällen omarbetats och utökats på grundval av vunna erfarenheter. De fordringar, som besiktningsmännen ställa på gengasverket och dess montering, hava därför oavbrutet skärpts. Mycket detaljerade anvisningar gälla i fråga om gengasverks tillverkning och montering. Ehuru dessa bestämmelser, som återfinnas i bränslekommissionens cirkulär, icke äro intagna i motorfordonsförordningen, blir dock resultatet av deras praktiska tillämpning detsamma, som om så varit fallet. Enär sålunda gällande föreskrifter och anvisningar torde reglera konstruktionen och användningen av gengasverk å motorfordon i fullt tillfredsställande utsträckning, anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för sin del, att ytterligare bestämmelser i motorfordonsförordningen icke äro erforderliga i detta avseende.

Jämlikt bestämmelse i 14 § Kungl. Maj:ts instruktion för besiktningsmän för motorfordon (SFS 1936:564) skall vid prövning av förares kompetens för erhållande av körkort bland annat undersökas, huruvida sökanden äger nödig kännedom om verkningssättet hos de slag av fordon, varom fråga är. Detta stadgande innebär, att, då sökande undergår prov på gengasdrivet fordon, besiktningsmannen är skyldig att undersöka hans kännedom om gengasverkets konstruktion och skötsel. Det får anses uppenbart, att besiktningsmannen därvid även ingående berör faran för gengasförgiftning. Att så är fallet har konstaterats vid de inspektioner av besiktningsmännens verksamhet, som verkstälts av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Som grund för besiktningsmannens förhör och undervisning i samband med förhör ligger Statens bränslekommissions cirkulär nr 272, vilket av styrelsen översänts till samtliga besiktningsmän.

Med hänsyn till det anförda anser väg- och vattenbyggnadsstyrelsen någon översyn av instruktionen för besiktningsmännen för motorfordon i nu föreslaget avseende icke vara erforderlig.

Beträffande det framförda förslaget, att periodisk efterbesiktning skulle utföras med kortare tidsintervall än nu gällande (ett år) får väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anföra följande.

Då bestämmelse om periodisk efterbesiktning av gengasfordon infördes den 1 maj 1942, var ett av skälen härtill, att de vid denna tidpunkt vidtagna åtgärderna i syfte att redan vid fordonets utrustning för gengasdrift i möjligaste mån förebygga skadegörelse genom eldsvåda och förgiftning icke hade fått någon slutgiltig lösning. Den vidgade erfarenheten gav då allt fortfarande anledning till ändringar i och tillägg till gällande föreskrifter. Vissa sådana förbättringar kunde anses så viktiga, att de borde genomföras även på i trafik varande fordon, och årlig efterbesiktning ansågs erbjuda de bästa möjligheterna härtill.

Sedan numera läget på området genom de erfarenheter, som vunnits, kunnat stabiliseras, har ovan angivet skäl i huvudsak bortfallit. Värdet av denna besiktning ligger numera huvudsakligen däri, att möjlighet finnes att kontrollera, att på fordon befintligt gengasverk och dess montering befinner sig i tillfredsställande skick. För detta ändamål synes en periodisk efterbesiktning om året vara tillfyllest. Den vinst, som en oftare återkommande besiktning skulle medföra, torde därför vara obetydlig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser sålunda för sin del, att föga står att vinna genom en tätare återkommande periodisk efterbesiktning. Styrelsen vill dessutom framhålla, att den nuvarande besiktningsmannaaorganisationen knappast skulle kunna fullgöra den ökade arbetsmängd, som skulle uppkomma, om efterbesiktning i ökad omfattning skulle föreskrivas.

Statens bränslekommission:

Med hänsyn till karaktären av kommissionens verksamhet på ifrågavarande område upptar kommissionen först till behandling de två sista avdelningarna i motionen.

1) Säkerhetsföreskrifter.

Under denna rubrik behandla motionärerna Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 juni 1942 (nr 361) och göra i anslutning till en framställning från Svenska Metallindustriarbetareförbundet till Riksförsäkringsanstalten gällande, att bestämmelsen i 3 § andra stycket i kungörelsen ur säkerhetssynpunkt icke är tillfredsställande. Metallindustriarbetareförbundet har i sin berörda framställning hemställt om Riksförsäkringsanstaltens medverkan för att få förbud utfärdat mot att, då arbete pågår i reparationslokaler och servicelokaler, där intaga gengasdrivet fordon utan att dess gengasverk blivit släckt, avsvanat och utluftat. Därjämte har förbundet begärt, att garagering av gengasdrivet fordon eller redskap skall få ske endast under tid, då arbetet i lokalerna icke pågår, och då endast under för-

utsättning att lokalerna äro försedda med ventilationsanordningar, som fungera på betryggande sätt.

Kommissionen har i skrivelse den 15 december 1944 till Statsrådet och chefen för Kungl. socialdepartementet hemställt om utvidgning av tillämplighetsområdet för kungörelsen nr 361/1942 till sådana lokaler, varå lagen om arbetarskydd icke är tillämplig och har i samband därmed föreslagit en överarbetning av kungörelsen enligt ett vid skrivelsen fogat utkast till kungörelse. Kommissionen har emellertid icke föreslagit ändring i de hänseenden, som omförmäls i Metallindustriarbetarförbundets framställning. Kommissionens uppfattning om innebörden av 3 § andra stycket är den, att uppenbar fara för koloxidförgiftning i allmänhet föreligger under en stund närmast efter det att ett gengasfordon införts i en lokal, såvida ej riskerna undanröjas av tekniska anordningar. Det är nämligen så, att under viss tid, vanligen 10—20 minuter efter det fordonet införts i lokalen, gas utströmmar i sådan myckenhet att sådan fara uppenbarligen föreligger som nyss nämnts. En första förutsättning för att sådan fara icke skall föreligga är, att en tekniskt tillfredsställande ventilationsanordning finnes inrättad i lokalen. Därjämte bör emellertid — i enlighet med anvisningarna i kommissionens cirkulär nr 180 A i punkt 9 sista stycket — gasgeneratorns primärluftintag utgöres av ett rör, uppdraget i höjd med bränslebehållarens överkant. Därmed uppnås nämligen, att gasen på väg mot ventilen i taket icke passerar den del av lokalen (närmast golvet), där någon person uppehåller sig. Anvisningen om primärluftintagets placering och anordning är emellertid ej förbunden med någon straffsanktion och har därför endast karaktär av råd. Till frågan om olägenheterna av att kommissionens anvisningar endast ha denna karaktär återkommer kommissionen i det följande.

Kungl. Maj:st har ännu icke tagit ståndpunkt till frågan om ändring av kungörelsen nr 361/1942. Riksförsäkringsanstalten har yttrat sig med anledning av kommissionens skrivelse i saken och har i princip ej motsatt sig kommissionens förslag men framhållit, att yrkesinspektionen ej har tillräcklig personal för en utsträckt kontrollverksamhet. Kommissionen har den uppfattningen, att då kommissionens förslag är sakligt motiverat, detsamma bör genomföras. Kontrollverksamheten måste i det sammanhanget anses som en sekundär angelägenhet, som dock givetvis så långt det är möjligt bör tillgodoses.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att det visat sig angeläget att beträffande ett stort antal privatgarage få till stånd en undersökning av lokalernas täthet. Gengasbyrån har därför i skrivelse i juni 1943 till rikets hälsovårdsmyndigheter framhållit betydelsen av vissa undersökningar och redogjort för metoderna för dylika undersökningar. Byråns påpekanden torde dock haft mycket begränsad verkan och det framstår alltjämt som ett önskemål, att hälsovårdsmyndigheterna ville ägna ökad uppmärksamhet åt privatgaragen för gengasfordon.

2) Föreskrifterna i motorfordonsförordningen och instruktionen för besiktningsmän.

I samband med övergången till gengasdrift åren 1939 och 1940 måste väsentliga ändringar företagas i de för bensindrift avsedda fordonen. Det blev därför en mycket betydelsefull uppgift för statens gengasnämnd att utfärda anvisningar rörande gengasverk. Nämnden hade den uppfattningen, att föreskrifter borde meddelas med stöd av en Kungl. Maj:ts kungörelse, som borde innehålla straffbestämmelser för överträdelser, och nämnden framställde förslag därom i en underdånig skrivelse den 14 september 1939. Förslaget innebar, bland annat, att nämnden skulle äga utfärda föreskrifter beträffande konstruktion, fabrikation, montering och försäljning av gengasaggregat och att brott mot nämndens i sådant hänseende meddelade föreskrifter skulle medföra straffpåföljd. Den instruktion, som utfärdades för gengasnämnden, gav emellertid ej nämnden befogenheter att utfärda straffsanktionerade föreskrifter.

I underdånig skrivelse den 26 augusti 1940 gjorde kommissionen framställning om utfärdande av en kungörelse angående kontroll över tillverkningen, försäljningen och användningen av anordningar för drift av förbränningsmotorer medelst annat bränsle än flytande. Kommissionen framhöll därvid, att motorfordonsförordningens bestämmelser icke voro tillfredsställande och tillräckliga, då fråga vore om motorfordon med sådana motorer som nyss sagts. Kommissionens förslag föranledde dock ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Motorfordonsförordningen och vägtrafikstadgan ha dock sedermera undergått vissa ändringar med hänsyn till gengasdriften. Sålunda ha förordningar utfärdats:

a) den 21 mars 1941 (nr 150) om ändrad lydelse av 20 § 4 mom. och 40 § 2 mom. vägtrafikstadgan; förordningen avsåg skyldighet för förare att vid handhavande av gengasaggregat noga tillse, att fara för elds spridning icke uppkomme;

b) den 4 april 1941 (nr 197) om ändrad lydelse av 4 § 1 mom. och 5 § motorfordonsförordningen; förordningen innefattade föreskrifter om eldsläckningsapparat;

c) den 13 mars 1942 (nr 143) om ändrad lydelse av 10 § 3 mom. och 27 § motorfordonsförordningen; förordningen avsåg periodisk efterbesiktning; samt

d) den 2 juni 1944 (nr 272) om ändrad lydelse av 4 § 3 mom. och 21 § 4 mom. motorfordonsförordningen; förordningen avsåg ett mindre förtydligande rörande den elektriska utrustningen.

Kommissionen delar motionärernas uppfattning om att motorförordningens bestämmelser om motorfordons beskaffenhet och utrustning särskilt med hänsyn till förgiftningsfaran vid gengasdrift är otillräckliga och otillfredsställande. Det synes kommissionen vara en brist, att kommissionens i detta hänseende meddelade anvisningar icke kunnat givas formen av föreskrifter, som enskilda och bilbesiktningmän äro skyldiga att iakttaga.

Kommissionens senast utfärdade anvisningar till ledning för tillverkningen, monteringen och skötseln av gengasverk återfinnas i kommissionens cirkulär nr

180 A. Dessa anvisningar ha utfärdats i samråd med Kungl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, Riksförsäkringsanstalten (yrkesinspektionen) och Kungl. kommerskollegium (sprängämnesinspektionen och statens elektriska inspektion) samt efter hörande av svenska brandtariff-föreningen, bilförsäkringsanstalterna och biltransportförsäkringsbolagen. Anvisningarna ha flera gånger ändrats med ledning av de erfarenheter, som vunnits under besiktningar och av rapporter om brandskador och förgiftningsfall som inträffat. Vid inträffade brand- och förgiftningsolyckor brukar kommissionens gengasbyrå begära polisutredning för klarläggande av orsakerna till den inträffade olyckan. I många fall visar det sig även nödvändigt att hos statspolisen begära flygande besiktning för kontroll av fordonet. De av gengasnämnden utfärdade anvisningarna ersattes först av kommissionens cirkulär nr 35, som sedermera efterföljts av cirkulären nr 110, 180 och 180 A. Kommissionens nämnda fyra cirkulär ha utgått i upplagor om tillhoppa 104 000 exemplar. Dessutom har gengasbyrån utfärdat ett antal stencilerade anvisningar, bland vilka såsom exempel kan nämnas anvisningar beträffande uppställning av fordon.

Trots att anvisningar för tillverkning och montering av gengasfordon funnits alltsedan år 1939 och fordonen äro underkastade periodisk efterbesiktning, ge erfarenheterna av gengasbyråns kontrollverksamhet vid handen, att alltjämt stora brister vidlåda gengasmonteringarna. Såsom exempel kan nämnas, att vid koloxidundersökningar och besiktningar under år 1944 genom gengasbyråns försorg av 485 bilar, 165 båtar och 80 verkstäder, garage m. m. felaktigheter i monteringen av gengasverken på de 485 bilarna förekommo i 280 fall. Vidare kan nämnas, att gengasbyrån under tiden den 1 januari—den 15 februari 1945 hos statspolisen begärt flygande besiktning av 21 motorfordon och att sådana besiktningar även förekommit i ett stort antal fall på statspolisens eget initiativ eller på begäran av olika polismyndigheter i landet. Vid så gott som samtliga flygande besiktningar ha felaktigheter i gengasverkens monteringar kunnat konstateras.

Gengasbyrån har i skrivelse den 12 november 1943 till samtliga länsstyrelser och polismyndigheter i rikets städer framställt önskemål om att vid lämnande av trafikillstånd till motorfordon i yrkesmässig trafik särskild uppmärksamhet ägnas åt att gengasverken å sådana fordon — särskilt med hänsyn till förgiftningsriskerna — överensstämma med kommissionens anvisningar. De sålunda framförda önskemålen synas dock knappast ha vunnit allmänt beaktande.

Felaktigheter beträffande installation av gengasverk kunna ofta framträda redan efter kort användningstid, beroende på att en stor del av gengasverken äro tillverkade vid verkstäder, där man ej får fram hållbara verk, och rörledningar och monteringsarbeten utföras utan särskild kontroll. Ju längre ett gengasdrivet fordon användes, ju större blir emellertid faran för att bristfälligheter framträda och medföra olyckor. Den årliga periodiska efterbesiktningen är därför givetvis av mycket stor betydelse, men det framstår i detta sammanhang såsom önskvärt dels att periodisk efterbesiktning kan komma till stånd med kortare tidsinter-

valler, åtminstone då fråga är om fordon i yrkesmässig trafik, och dels att en effektiv kontroll införes däröver att den periodiska efterbesiktningen icke försummas.

Vad särskilt typprovningen beträffar ha väl de flesta och i vart fall de största verkstäderna för tillverkning av gengasaggregat låtit sådan verkställas genom gengasbyråns försorg. Det förekommer dock alltjämt, att mycket bristfälliga gengasaggregat rent hantverksmässigt tillverkas och användas.

Kommissionen anser — särskilt med hänsyn till det stora antal förgiftningsolyckor, som alltjämt inträffa — att effektiva föreskrifter angående typprovning och montering av gengasverk böra övervägas. Tillräckliga erfarenheter föreligga nu för att få fram vissa föreskrifter, som icke utan våda kunna eftersättas och därför böra ha stöd av straffbestämmelser. I vissa avseenden kunna dessa föreskrifter kompletteras med råd och anvisningar. Efter en sådan fördelningsgrund torde kommissionens anvisningar i cirkulär nr 180 A kunna differentieras. Den invändningen kan måhända göras, att den tid kanske ej är avlägsen, då en återgång till flytande bränslen kommer att ske och att en skärpning av kraven på skyddsåtgärder mot gengasfaran därför skulle vara onödig på detta sena stadium. Kommissionen vill emellertid då framhålla, dels att det ännu är ovisst, när importen av flytande bränsle åter kommer i gång och dels att det väl kan tänkas, att gengasdriften kommer att finnas kvar för vissa ändamål även sedan flytande bränsle åter står till förfogande. Det får även anses troligt, att en del äldre fordon, som ej anses ha det värde att en dyrbar ommontering till bensindrift befinnes motiverad, komma att användas under någon tid efter det att normala förhållanden på detta område inträtt.

Med den inställning kommissionen har till nu behandlade spörsmål är det naturligt, att kommissionen även anser, att i instruktionen för besiktningsmän för motorfordon frågorna om gengasdriften böra upptagas. Denna fråga kommer även att behandlas i det följande i punkt 3).

Kommissionen övergår härefter att behandla den fråga, som motionärerna upptagit under rubriken

3) Obligatorisk undervisning om gengasens faror.

Redan på ett tidigt stadium av gengasdriften vidtog gengasnämnden åtgärder för att meddela undervisning om montering och skötsel av gengasdrivna motorfordon. Denna undervisning avsåg, förutom att meddela rent tekniska kunskaper, även att sprida kännedom om gengasdriftens faror. Verksamheten övertogs sedan av gengasbyrån.

Undervisningen har dels omfattat utbildning genom kurser för chaufförer och montörer, dels utgivande av anvisningar och broschyrer.

Under senare delen av år 1939 och början av år 1940 anordnades i Stockholm, Örebro, Hälsingborg och Sundsvall ett antal kurser för mekaniker å gengasdrivna fordon. Vid dessa kurser, som omfattade en tid av 14 dagar vardera, utbildades cirka 600 mekaniker. Samtidigt anordnades vid trängkärerna i sam-

råd med gengasnämnden ett antal chaufförkurser. Dessa omfattade en tid av en vecka, och i undervisningen deltog cirka 350 chaufförer.

Under tiden den 1 april 1940—den 31 mars 1941 anordnades ett antal kurser för chaufförer och montörer.

Chaufförkurserna anordnades dels såsom dagkurser, dels som kvällskurser och dels som korrespondenskurser.

Dagkurserna omfattade 3 dagars teoretisk undervisning och 3 dagars praktik på firmabil. Vid dessa kurser utbildades cirka 1 800 personer.

Kvällskurserna omfattade 5 kvällars teoretisk undervisning och 4 kvällars praktisk undervisning och demonstration. I dessa kurser utbildades cirka 1 400 personer.

I 22 städer anordnades under tiden den 15 juli—den 15 december 1940 kurser motsvarande dagkurserna. Vid dessa kurser utbildades cirka 800 personer.

Korrespondenskurserna omfattade teoretisk undervisning per korrespondens med 3 lärobrev och 3 hela dagars praktisk tjänstgöring på gengasbil. Till dessa kurser anmälde sig cirka 8 400 elever.

Montörkurserna omfattade teoretisk undervisning per korrespondens med 8 lärobrev och 6 hela dagars praktisk tjänstgöring vid gengasmonteringsverkstad. 182 personer genomgick montörkurs.

Korrespondenskurser fortgå ännu i den mån intresse för desamma förefinnes.

Förutom ovannämnda av gengasbyrån anordnade utbildningskurser ha såväl privatföretag som korrespondensinstitut och statens hantverksinstitut anordnat utbildningskurser.

Vid genomgång av ett stort antal polisrapporter, upprättade med anledning av inträffade förgiftningsfall i Stockholm, har den erfarenheten vunnits, att endast en del av de hörda personerna genomgått utbildningskurser av något slag, under det att de övriga på egen hand skaffat sig kännedom om gengasdriften. Vid polisutredningen brukar vederbörande höras angående denna detalj.

Den största risken för olycksfall torde föreligga för verkstadspersonalen. Genom det dagliga sysslandet med gengas har många gånger deras uppfattning om faran blivit avtrubbad, varför en ytterligare propaganda för denna kategori arbetare torde vara behöfvlig.

Redan tidigt visade det sig, att en god utbildning var ett framträdande önskemål såväl med hänsyn till gengasens driftresultat som för att kunna minska riskerna för förgiftningar. Med anledning härav införde gengasnämnden i februari 1940 ett s. k. gengaskort. De fordringar, som uppställdes för att erhålla ett dylikt kort, framgå av bil. 10. Gengaskorten ha förvärvats uteslutande på frivillighetens väg, och hittills ha utställts inalles endast 598 dylika kort.

För undervisning om gengasfaran har bränslekommissionen utfärdat cirkulär och broschyrer och i övrigt vidtagit åtgärder i följande hänseenden:

Cirkulär nr 50 "Om gengasförgiftning och dess behandling" utkom från trycket den 25 februari 1941 i 140 000 exemplar. Efter viss omarbetning ersattes

detta med cirkulär nr 113, som utkom från trycket i januari 1942 i 44 500 exemplar. Den 9 juni 1944 ersattes detta med cirkulär nr 272, som hittills utkommit i en upplaga av 50 000 exemplar. Detta cirkulär innehåller väsentligt utvidgade gengastekniska anvisningar och anvisningar om luftning av gengasverk. Cirkulären nr 50, 113 och 272 ha i stor utsträckning gratis tillhandahållits allmänheten. Sålunda ha de bl. a. genom medverkan från berörda arbetsgivar- och fackföreningsorganisationer tillställts varje med gengasdrift sysselsatt arbetare. I vissa fall ha cirkulären fått utkvitteras av vederbörande arbetare, men speciellt inom den rent privata verksamheten har tyvärr så ej kunnat ske.

Under år 1941 utgav gengasbyrån en tidskrift "Gengas", som utkom med ett nummer i månaden. Enligt anmälan i första numret var avsikten med tidskriften att referera meddelanden om nyheter på gengasområdet samt att bidra till att leda in utvecklingen på banor, som gjorde gengasdriften pålitligare, bekvämare, mera ekonomisk och mindre riskfylld. Tidskriften utgick i en upplaga av mellan 21 000 och 32 000 exemplar per nummer.

I varje gengasdrivet fordon skola enligt kommissionens anvisningar finnas anslagna "Säkerhetsföreskrifter för gengasdrift", vilka även innehålla en varning för koloxidförgiftning. Dylika säkerhetsföreskrifter för gengasdrift ha hittills utgivits i en sammanlagd upplaga av 367 350 exemplar.

Gengasbyrån har ställt manuskript till förfogande samt medverkat vid utarbetandet av följande broschyrer i populär form:

"Gengas Din Vän Din Fiende", utgiven på Svenska Läkarförbundets förlag år 1943 och distribuerad genom Social-Medicinsk tidskrift i en upplaga av 45 000 exemplar.

"Gengasen kan medföra förgiftning" utkom år 1944 och distribuerades av Statens Institut för Folkhälsan i en upplaga av 120 000 exemplar.

"Herr Genman blir betänksam", utgiven tillsammans med Kungl. Automobil Klubben, Motormännens Riksförbund och Bilförsäkringsanstalterna år 1943 i en upplaga av 74 000 exemplar.

Gengasbyrån har i samband med sin konsulentverksamhet även framställt en kortare film samt medverkat vid tillkomsten av den av fackförbunden bekostade filmen "Döden i Grytan".

Under år 1940 utsände gengasbyrån två personer, vilka höllo föredrag på 60 platser i landet. Dessutom har gengasbyrån medverkat i den upplysningsverksamhet, som bedrivits av Kungl. Automobil Klubben.

Trots de hittills vidtagna åtgärderna har nog erfarenheten givit vid handen, att ytterligare upplysning beträffande gengasfaran är av behovet påkallad. Det synes kommissionen lämpligast att Statens gengasforskningsråd omhänderhar dessa uppgifter.

Kommissionen ställer sig tveksam till frågan om införande av obligatorisk undervisning om gengasfaran för envar som sysselsättes i gengasverksamhet och förbud att i sådan verksamhet använda arbetare, som ej kan förete bevis för att

han på nöjaktigt sätt tillgodogjort sig sådan undervisning. Det får måhända anses tillräckligt att den frivilliga upplysningsverksamheten på detta område fullföljes och att i bilbesiktningmännens instruktion intages föreskrift om att vid prov för erhållande av körkort skall krävas kännedom om gengasdriften och dess faror.

Det är ett önskemål för effektivisering av åtgärderna mot gengasfaran, att obligatorisk anmälningsskyldighet ålägges läkare beträffande konstaterade eller misstänkta fall av gengasförgiftning. Därigenom skulle en klarare bild av gengasförgiftningens orsaker och verkningar erhållas och detta skulle ha till följd att ytterligare och snabbare skyddsåtgärder skulle kunna vidtagas. I den mån läkare av eget intresse insänder blodprov till Statens institut för folkhälsan, erhåller gengasbyrån nu meddelande därifrån om fallet, men eljest komma de undersökta fallen ej till byråns kännedom. Det vore önskvärt, att myndigheterna kunde i de fall, som komma till deras kännedom, söka direkt kontakt med den förgiftade eller dennes arbetsgivare för att med ledning av uppgifterna om omständigheterna vid förgiftningsfallet söka eliminera de riskmoment, som i varje speciellt fall föreligga.

Den statistiska bearbetningen av förgiftningsfallen har stor betydelse. Därigenom erhålles kännedom om vilket slag av gengas som i praktiken visar sig farligast, var de flesta olycksfallen inträffa, vilka aggregat som medföra de flesta olycksfallen etc. Åtgärder kunna med stöd av en dylik statistik vidtagas. Statens gengasforskningsråd har i underdånig skrivelse den 28 oktober 1944 begärt viss utökning av gengasbyråns personal för bl. a. statistiskt arbete. Gengasbyrån följer det utredningsarbete, som igångsatts av fackförbundens gengaskommitté, vilken utredning säkerligen kommer att lämna värdefulla upplysningar om frekvensen av gengasförgiftningar, speciellt i landsorten, där med säkerhet förekommit många fall, som ej blivit kända och som ej behandlats av läkare.

4) Inrättandet av gengaskliniker.

Såsom av det föregående torde framgå saknas ännu tillräcklig statistik för att kommissionen skall kunna tillförlitligt bedöma behovet av nya gengaskliniker. Gengasbyrån får i vissa fall meddelanden från gengaskliniken i Stockholm angående inträffade förgiftningsfall, men sådana meddelanden inkomma ej till byrån från övriga gengaskliniker. Kommissionen har sig bekant, att statens gengasforskningsråd till Kungl. Maj:t gjort framställning om inrättande av ytterligare en gengasklinik i Stockholm.

Vad slutligen angår de av motionärerna behandlade frågorna under rubrikerna "Utbildning av läkare och av personal hos yrkesinspektionen", "Behov av förstärkning av yrkesinspektionens personal", "Regelbundna läkarundersökningar och garanti mot inkomstbortfall" samt "Sjukersättning till gengasförgiftade" anser sig kommissionen ej böra göra annat uttalande än att det visat sig, att förstärkning av yrkesinspektionens personal är behövlig, eftersom många, särskilt mindre, garage, som falla under lagen om arbetarskydd, ej hunnit bli inspekterade av yrkesinspektörerna.

Såsom sammanfattning av det anförda får kommissionen uttala,

att hittills vidtagna åtgärder för förebyggande av gengasfaran icke kunna anses i alla avseenden till fyllest och att särskilt antalet förgiftningsfall gör det angeläget, att ytterligare åtgärder vidtagas, samt

att de åtgärder, som kommissionen i sådant hänseende vill förorda, i huvudsak äro följande:

1) utfärdande av ny kungörelse i stället för nu gällande nr 361/1942 i huvudsaklig överensstämmelse med ett av kommissionen till chefen för socialdepartementet ingivet förslag;

2) åtgärder för att hälsovårdsmyndigheterna ägna större uppmärksamhet än hittills åt de lokaler, som beröras av gengasdriften och som ej besiktigas av yrkesinspektörerna;

3) omprövning av frågan om obligatorisk typprovning av gengasverk och tillbehör till sådana verk;

4) meddelande med stöd av bestämmelser i motorfordonsförordningen eller särskild författning av föreskrifter om montering av gengasverk; kommissionen torde böra erhålla bemyndigande att utfärda dylika föreskrifter;

5) förkortande av tidsintervallerna för periodisk efterbesiktning av gengasfordon, förslagsvis till ett halvt år, åtminstone för sådana fordon som användas i yrkesmässig trafik, och kontroll från länsstyrelsernas sida över att den periodiska efterbesiktningen icke försummas;

6) föreskrift om att vid prov för erhållande av körkort sökanden skall äga kännedom om gengasdriften och dess faror;

7) fortsättning av upplysningsverksamheten om gengasens faror genom statens gengasforskningsråds försorg;

8) obligatorisk skyldighet för läkare att anmäla inträffade eller misstänkta förgiftningsfall och därvid uppgiva den förgiftades namn, adress och arbetsplats;

9) bearbetning av i ökad utsträckning anskaffat statistiskt material och direkt hänvändelse, i fall då förgiftningar inträffat, till förgiftade och deras arbetsgivare;

10) övervägande av inrättande av nya gengaskliniker; samt

11) förstärkning av yrkesinspektionens personal.

Landsorganisationen i Sverige:

Motionärernas förslag innebär ett understrykande av önskemål, som vid olika tidigare tillfällen hos vederbörande myndigheter framställt av fackförbundens gengaskommitté. Landsorganisationen delar också motionärernas uppfattning att snara och effektiva åtgärder måste från statsmakternas sida vidtagas för intensifierad gengasforskning, utökning av gengasklinikerna, specialutbildning av läkare som ha att taga befattning med gengasskadade, förstärkning och utbildning av inspektionspersonalen, ökad upplysningsverksamhet och skärpta säkerhetsföreskrifter m. m.

Vad först gäller frågan om ökade undersöknings- och behandlingsmöjligheter

i Stockholm är det uppenbart att gengaskliniken vid Sabbatsbergs sjukhus icke motsvarar de anspråk, som ställas på densamma. Väntetiden för flertalet vård-sökande utgjorde i december 1944 sex, i vissa fall ända upp till nio veckor och lär sedermera ha ytterligare stigit.

I en till riksdagen i dagarna avlåten proposition (nr 215) har Kungl. Maj:t föreslagit att vårdbehovet tillgodoses genom att mottagning för gengasskadade anordnas vid karolinska sjukhusets medicinska klinik. Mot detta förslag är ej annat att erinra än att, såsom direktionen för sjukhuset framhållit, mottagnings-möjligheterna äro synnerligen begränsade i fråga om den tid, varunder den medicinska polikliniken kan stå till förfogande. Med hänsyn härtill vore tydligen den av gengasforskningsrådet och medicinalstyrelsen förordade provisoriska kliniken vid S:t Görans sjukhus att föredraga. Det enda hinder härför, som förefinnes, består i att andra vårdplatser ännu icke kunnat anskaffas för de patienter, som nu vårdas inom den avdelning, i vilken kliniken skulle kunna inrymmas. Denna sak borde dock kunna ordnas genom dessa patienters överförande till annat sjukhus.

Personalorganisationen vid den nya kliniken och vid sabbatsbergskliniken synes bli tillfredsställande ordnad genom vad i propositionen i denna del föreslås. Landsorganisationen understryker uttalandet i propositionen att möjlighet bör föreligga för Kungl. Maj:t att medgiva erforderlig personalförstärkning.

Överbelastningen av sabbatsbergskliniken sammanhänger med den passiva inställning, som sjukvårdsområdena ute i landet i allmänhet intagit till frågan om inrättande av lokala undersöknings- och behandlingsstationer för gengasskadade. Enligt beslut vid 1944 års riksdag åtog sig staten att medverka till inrättande av sådana stationer vid minst ett lasarett i varje sjukvårdsområde, och medel för ändamålet anvisades. Endast sex stationer ha emellertid hitintills upprättats eller planerats. I den nyssnämnda propositionen understryker departementschefen angelägenheten av att huvudmännen, var inom sitt område, beakta behovet av dylika stationer. Det kan dock ifrågasättas om man från statsmakternas sida bör åtnöja sig med denna förväntan och om icke motionärernas förslag om åläggande för sjukvårdsområdena borde tagas under övervägande. Passivitet är väl — utom av bristande insikt om gengasfarans allvarliga karaktär — i regel få förklarar med att man räknat med en snar återgång till flytande bränsle. Säkerligen på goda grunder räknar emellertid bränslekommissionen med att, även om importen av flytande bränsle skulle komma i gång, gengasdrift måste i ungefär nuvarande omfattning anlitas för vårt transportväsen under det närmaste året. Inför en sådan utsikt kan det icke ursäktas att frågan om lokala stationer lämnas utan avseende av det stora flertalet sjukvårdsområden.

Beträffande behovet av utbildningskurser för läkare har i propositionen godtagits vad av gengasforskningsrådet föreslagits. Det föreslagna statsanslaget är beräknat med hänsyn till nuvarande antal stationer men bleve tydligen vid en ökning av stationernas antal otillräckligt.

Det av motionärerna framhållna behovet av specialkurser även för vederbörande inspektionspersonal har av fackförbundens gengaskommitté understrukits i ett till landsorganisationen avgivet yttrande över motionen. Dylik specialutbildning vore av betydelse även på längre sikt, då — såsom av ett par ledamöter av gengasforskningsrådet anmärkts — koloxidförgiftning icke är en företeelse, som är begränsad till gengasdriften utan normalt förekommer även vid järnverk, hyttor och vissa andra industriella anläggningar.

Fackförbundens gengaskommitté har bl. a. i skrivelse till riksförsäkringsanstalten under fjolåret hemställt om initiativ till utökning av yrkesinspektionens personal med hänsyn till inspektionsverksamheten å för gengasförgiftningsfara utsatta arbetsställen samt anställande av speciella inspektionsförrättare för sådan verksamhet.

I yttrande över gengasforskningsrådets förslag att den tekniskt-profylaktiska verksamhet, som nu ombesörjes av bränslekommissionens gengasbyrå, skulle inordnas under rådet och medicinalstyrelsen och att denna verksamhet skulle utvidgas att omfatta viss inspektion å arbetsplatserna har riksförsäkringsanstalten framhållit att en sådan utvidgning skulle medföra en dualism, som menligt kunde inverka på yrkesinspektionens verksamhet och på det lokala samarbetet mellan arbetsgivare och skyddsombud. Med hänsyn till vad i propositionen framhålles rörande arten av denna gengasbyråns utvidgade verksamhet torde dessa anstaltens betänkligheter vara överdrivna; verksamheten skulle ju också bedrivas i samråd med yrkesinspektionens chefsmyndighet. Just det förhållandet att den utvidgade verksamheten faller utanför området av yrkesinspektionens ordinära uppgifter innebär emellertid att frågan om förstärkning av yrkesinspektionens personal kvarstår olöst. I propositionen erinras att Kungl. Maj:t genom beslut i november 1944 medgivit att tre vakanta befattningar inom yrkesinspektionen finge återbesättas. Såsom i motionen framhålles bör härvid emellertid bemärkas att sedan lång tid ej mindre än fyra högre befattningshavare inom yrkesinspektionen och arbetarskyddsbyrån äro förordnade att fullgöra offentligt uppdrag eller att tjänstgöra på annat håll inom statsförvaltningen; tillsammans med militärinkallelser och utnyttjandet av ej mindre än 24 av yrkesinspektionens befattningshavare med högre teknisk utbildning såsom s. k. industrikonsulenter har detta förhållande skapat synnerligen stora svårigheter för yrkesinspektionen att bemästra sina olika arbetsuppgifter. Betydelsen av en intensivare inspektionsfrekvens beträffande hithörande arbetsställen ligger i öppen dag; många förgiftningsfall skulle säkerligen ha kunnat förebyggas med en strängare övervakning av gällande bestämmelsers efterlevnad. Här må framhållas vikten av regelbunden kontroll (t. ex. varannan månad) av gengasverk genom besiktning av auktoriserade besiktningsmän.

Landsorganisationen vill i detta sammanhang liksom motionärerna understryka önskvärdheten av obligatorisk och regelbunden läkarundersökning av arbetare, som äro utsatta för gengasförgiftningsfara.

Vad angår skärpning av gällande säkerhetsföreskrifter får landsorganisa-

tionen likaledes biträda motionärernas förslag, som i denna del överensstämmer med en tidigare av svenska metallindustriarbetareförbundet hos riksförsäkringsanstalten gjord framställning om anstaltens medverkan till förbud mot att under arbetstid i reparations- eller servicelokaler införa gengasdrivet fordon utan att dess gengasverk dessförinnan blivit släckt, avsvanat och utluftat. Enahanda förslag har sedermera av fackförbundens gengaskommitté framförts till landsorganisationen. Vad eljest angår säkerhetsföreskrifter får landsorganisationen ansluta sig till vad bränslekommissionen i denna del föreslagit i sitt yttrande över motionen.

Ett spörsmål, vars räckvidd icke är begränsad till fall av gengasförgiftning men för dem har särskild betydelse, gäller sjukersättningen åt gengaskadade. Denna fråga kräver beaktande såväl i avseende å villkoren för ersättningsrätt överhuvud som i avseende å ersättningens storlek.

I förstnämnda hänseende konstaterar landsorganisationen med tillfredsställelse det av departementschefen i den meromnämnda propositionen gjorda uttalandet att den sjukes rätt till ersättning icke rimligen skall röna inverkan av att olika medicinska auktoriteter ha en skiljaktig uppfattning i en fråga, där det vetenskapliga ställningstagandet ännu icke är slutgiltigt, och att ersättning som regel icke bör förvägras den sjuke, där denne enligt intyg från vederbörande undersökningsstation lider av gengasförgiftning eller sannolika skäl för sådan förgiftning befunnits föreligga.

Vidkommande ersättningens storlek torde erfarenheten ha bekräftat motionärernas omdöme att en ersättning jämlikt nu gällande grunder kan befaras verka återhållande på den förgiftades villighet att söka läkarvård. De nuvarande ersättningsbeloppen äro otillräckliga i förhållande till det avsevärda inkomstbortfall en längre sjukdomstid medför.

Vid en beräknad genomsnittlig årsinkomst av 5 000 kronor utgör genomsnittsförlusten per individ 997 kronor 70 öre.

Fackförbundens gengaskommitté har ifrågasatt att sjukersättningen skall bestämmas med hänsyn till den skadades försörjningsplikt och sjukpenningen sålunda kompletteras med hustru- och barn tillägg. Vidare har kommittén ansett att 10 § olycksfallsförsäkringslagen bör utformas så att den skadade erhåller rätt till ersättning för av läkare anbefalld konvalescensvård.

Man kan visserligen förvänta att vid socialvårdskommitténs pågående översyn av olycksfallsförsäkringslagen problemet om försäkringsförmånernas avvägning kommer att ägnas särskild uppmärksamhet. I vad fråga är om gengasförgiftning kan emellertid tydligen en omreglering, därest en sådan i övrigt anses motiverad, icke anstå i avvaktan på kommitténs förslag. Mot en speciell reglering kan, såsom ovan antytts, åberopas att problemet därom icke är begränsat till viss yrkessjukdom utan har allmän räckvidd. Å andra sidan torde just i fråga om gengasförgiftning hänsyn till inkomstbortfallet utgöra ett särskilt starkt motiv för underlåtenheten att i tid söka läkare, vilket skäl för en särreglering

väl skulle försvagas men icke bortfalla vid en obligatorisk, efter kortare perioder återkommande läkarbesiktning av i gengasdriften sysselsatt personal.

Sveriges Trafikbilägares Riksorganisation:

Det är förbundets bestämda uppfattning, att olycks- och sjukdomsfall på grund av gengasens giftighet åtminstone endast i ringa utsträckning kunna tillskrivas försummelser från det allmännas eller företagarnas sida, utan att de till övervägande del ha sin grund i oförsiktighet eller slentrianmässig liknöjdhet från de drabbade personernas egen sida.

Såsom vi här nedan skola söka punkt för punkt i korthet påvisa, torde därför riksdagens ingripande beträffande de av motionärerna ifrågasatta åtgärderna icke vara erforderligt.

Den utveckling, som redan ägt rum och alltjämt pågår i avseende å inrättande av gengaskliniker, synes borga för att vad härutinnan skäligen kan erfordras inom den närmaste tiden blir förverkligat.

Utbildning av läkare och av personal hos yrkesinspektionen.

Denna fråga, vars detaljer vi icke närmare kunna känna till, torde få antagas automatiskt lösas i anslutning till de åtgärder, som vidtagas i avseende å de under närmast föregående och närmast följande punkt berörda frågorna.

Enär gengasskadorna i vida större utsträckning bero på oförsiktighet av de skadade än på bristfälliga säkerhetsåtgärder måste ifrågasättas, huruvida en förstärkning av yrkesinspektionens personal i detta sammanhang är påkallad.

Efter lösningen av ovanstående båda punkter beror lösningen av frågan om utbildning av läkare och personal hos yrkesinspektionen. De av motionärerna ifrågasatta åtgärderna angående obligatorisk undervisning om gengasens faror synas oss i och för sig vara de mest beaktansvärda. Kunskapen om gengasens giftighet och därav föranledda faror äro emellertid sedan länge så allmänt utbredd bland hela landets befolkning och då särskilt bland dem, vilkas arbete är anknutet till gengasdriften, att ytterligare upplysning icke är behöfvig.

Att anordna obligatoriska och regelbundna läkarundersökningar av alla, som arbeta i gengasmiljö, synes icke vara erforderligt. Beträffande ersättning för inkomstbortfall på grund av gengasförgiftning hänvisas till nästa punkt angående sjukersättning till gengasförgiftade.

Sjukersättningen till gengasförgiftade.

Någon anledning synes ej finnas för att gengasskador i fråga om sjukersättning skulle behandlas annorlunda än alla övriga olycksfall och yrkessjukdomar. Fastmera förhåller det sig så att gengasförgiftningen, enkannerligen den kroniska, i så övervägande grad karakteriseras av allenast rent subjektiva symtom, att den säkerhetsmarginal mellan arbetsinkomst och sjuk- och respektive olycksfallersättning, som till undvikande av simulationsfall normalt anses böra upp-

rätthållas inom all sjuk- och olycksfallsförsäkring, alldeles särskilt är av behovet påkallad i avseende å gengasförgiftningsfall. Detta bestyrkes av en tydligt iakttagen tendens till större frekvens av gengasförgiftningar bland arbetare, som genom försäkringar eller bidrag från olika håll erhålla större ersättning vid sjukdom på grund av gengasskada än den enligt olycksfalls- och yrkessjukdomsförsäkringslagarna utgående.

Då inom socialdepartementet upprättats ett förslag till ny kungörelse med vissa bestämmelser till skydd mot skada från gengasdrivet fordon eller redskap, vilket för närvarande undergår remissbehandling, synes ytterligare åtgärd i syfte att ernå bättre säkerhetsföreskrifter icke vara påkallad. Därjämte erinras om att förutom nämnda kungörelse finnas av statens bränslekommission, gengasbyrå, utfärdade anvisningar till ledning för tillverkning, montering och skötsel av gengasverk. Säkerhetsföreskrifter hava sålunda ingalunda försummats, och, om någon anmärkning mot dem skulle riktas, vore det att de utfärdade föreskrifterna äro alltför vidlyftiga och delvis bemängda med ovidkommande ting.

Under hänvisning till vad ovan i olika sammanhang anförts synes motionärernas förslag till föreskrifter i motorfordonsförordningen och i instruktionen för besiktningsmän knappast vara ägnade att i nämnvärd grad medverka till bekämpande av gengasfaran.

Under återopande av vad sålunda anförts avstyrkes ifrågavarande motion.

Sedan motionen avgavs hava de med densamma avsedda förhållandena i vissa hänseenden undergått förändring. Sålunda har Kungl. Maj:t i proposition nr 215 till innevarande års riksdag framlagt förslag till åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift samt utfärdat kungörelse med vissa bestämmelser till skydd mot skada från gengasdrivet fordon eller redskap den 11 maj 1945 (Sv. författningssamling 1945:174).

I proposition 215 föreslås åtgärder för lösande av tre skilda spörsmål, nämligen frågan om anordnande i Stockholm av ytterligare undersöknings- och behandlingsmöjligheter för gengasskador, vidare frågan om komplettering av den nuvarande sabbatsbergskliniken i Stockholm med särskild expertis och annan personal m. m. samt slutligen frågan om organisationen av den tekniskt-profylaktiska verksamheten. Under den tredje punkten föreslås, i samband med överflyttande från bränslekommissionens gengasbyrå av forskningsuppgifter till det under medicinalstyrelsen sorterande gengasforskningsrådet, inrättande av vissa befattningar, en med uppgift att lämna anvisningar och råd till avhjälpande av fel å gengasaggregat samt att utföra statistiskt arbete och en med uppgift att i samverkan med skyddsombuden sprida ökad kunskap om gällande skyddsföreskrifter å området (social kurator). I övrigt får utskottet beträffande detaljerna

och motiveringen hänvisa till propositionen. Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts framställning.

Kungörelsen med vissa bestämmelser till skydd mot skada från gengasdrivet fordon eller redskap, som utarbetats efter uttalanden i ämnet av gengasforskningsrådet, medicinalstyrelsen, riks försäkringsanstalten m. fl. förutom av organisationer av arbetsgivare och arbetstagare, utfärdades den 11 maj 1945 och är avsedd att träda i kraft den 1 juni 1945, då den hittills gällande den 5 juni 1942 (nr 361) utfärdade kungörelsen upphör att gälla med visst undantag. De huvudsakliga nyheterna i den senaste kungörelsen bestå i att numera jämväl andra lokaler än sådana, där arbete utföres, vara lagen om arbetarskydd äger tillämpning, i viss omfattning intagits i dess tillämpningsområde, att bestämmelserna skärpts i fråga om gengasdrivet fordons införande i garage eller verkstad samt att — förutom arbetstagare och arbetsgivare — jämväl ägare och innehavare av dylik lokal numera gjorts ansvarig för bestämmelsernas efterlevnad i viss utsträckning.

Utskottet.

För egen del får *utskottet* anföra följande.

Utskottet kommer i det följande att punkt för punkt — i den ordning, motionen angiver — till behandling upptaga de i densamma angivna önskemålen.

1. *Inrättandet av gengaskliniker.*

Sedan ifrågavarande motion avlämnats till kammaren, hava förhållandena i viss omfattning undergått utveckling. Kliniker hava numera kommit till stånd i Stockholm, Uppsala och Örebro. Inom kort — från och med den 1 juni 1945 — tillkommer på grund av riksdagens beslut i år ytterligare en klinik i Karolinska sjukhuset i Stockholm. I Göteborg och Umeå inrättas ävenledes kliniker, varjämte planer föreligga på inrättande av klinik i Östersund. Vid de färdigställda klinikerna kunna, sedan apparatur numera anskaffats, neurologiska prov företagas. Sådana prov avses kunna utföras även vid de ännu blott planerade klinikerna, så att på alla specialanstalter för vård av gengassjuka fullständiga prov framdeles kunna utföras. Därjämte företages för närvarande vissa undersökningar också i Malmö. I vissa län plägar hänvisning till undersökning ske till specialanstalt i närbelägna län, exempelvis från Västmanlands län till Örebro. I den mån förhållandena medgiva utnyttjas givetvis landstingens redan existerande sjukvårdsinrättningar. Ordföranden i gengasforskningsrådet har erinrat om att de lasarets- och tjänsteläkare, som avgivit yttranden över medicinalstyrelsens cirkulär den 24 juli 1944 till samtliga sjukvårdsberedningar i riket angående upprättande av undersöknings- och behandlingsstationer för gengasskadade, så gott som undantagslöst ansett frekvensen av gengasförgiftningar vara låg. Detta förhållande jämte önskemålet att äga tillgång till mera exakta undersökningsmetoder torde vara anledningen till att specialanstalter ännu ej hava kommit till stånd i någon större utsträckning. Vid sådant förhållande samt med hänsyn till

den i sjukhuslag och sjukhusstadga föreskrivna allmänna skyldigheten att för undersökning och vård mottaga sjuka, däribland sådana, som lida av gengasförgiftning, synes man ej böra för det närvarande ifrågasätta något formellt åläggande att upprätta nya anstalter på sätt i motionen krävt.

Utskottet har inhämtat, att från gengasforskningsrådets sida *framställningar* komma att göras, därest det skulle visa sig att behov av ytterligare anstalter skulle krävas för gengasskadans bekämpande. Innevarande riksdag har i anledning av proposition 215 beräknat anslag till inrättande av tio stationer. Det synes utskottet lämpligt — även om det nödgas vitsorda svårigheten att besöka de över landet ojämnt fördelade klinikerna för många av dem, som äro i behov därav — att låta anstå tills vidare med åtgärder för skapande av nya kliniker utöver de tio jämte de båda stockholmsklinikerna, för vilka medel sålunda i första hand beräknats, i avvaktan på att erfarenheterna från de hittills vidtagna åtgärderna hinna samlas och större säkerhet vunnits såväl i fråga om bedömningen av gengasförgiftningens art som beträffande metoderna för sjukdomens diagnosticering.

Utskottet anser sig därför böra avstå från att tillstyrka vidtagande av de under denna punkt i motionen föreslagna åtgärderna.

2. Utbildning av läkare och av personal hos yrkesinspektionen.

År 1943 anordnades en kurs med femton deltagande läkare för utbildning till gengasspecialister. Med hänsyn till det jämförelsevis ringa antalet stationer, som kan förväntas inrättade under den närmare framtiden, har anledning ej ansetts föreligga att tills vidare anordna någon ny kurs. Gengasläkarnas utbildning synes i stället bliva bättre tillgodosedd genom att de under någon tid följa arbetet i gengaskliniken i Stockholm. Dylig tjänstgöring bör givetvis få stå öppen även för andra läkare än dem, som äro eller skola bliva anställda vid gengaskliniker.

Beträffande yrkesinspektionens personal, kunna enahanda skäl åberopas mot anordnande av särskilda utbildningskurser. Det hittills av inspektionen tillämpade systemet, varvid nyanställda under någon tid få följa de i tjänsten äldres arbete och därvid successivt göra sig förtrogna med arbetsuppgifterna, synes utskottet lämpligt. Någon anledning att frångå denna utbildningsform kan ej anses föreligga.

Under hänvisning till ovanstående anser sig utskottet ej kunna ansluta sig till de i motionen härutinnan gjorda förslagen.

3. Behov av förstärkning av yrkesinspektionens personal.

Från riks försäkringsanstalten har framhållits svårigheten att med nuvarande personalbesättning uppehålla en tillfredsställande rådgivnings- och kontrollverksamhet. Frågan om gengasen och de yrkesfaror, den ger anledning till, äro för yrkesinspektionen, vilken numera är underordnad riks försäkringsanstalten, intet

nyttillkommet arbetsfält, då vid åtskilliga industrier i vårt land redan sedan lång tid tillbaka spörsmålet varit aktuellt. Som exempel kan nämnas masugnsdriften vid järnverken. En avsevärd utvidgning av arbetsfältet blev emellertid följden av världskriget och den av detsamma föranledda övergången i större utsträckning från bensin till fast bränsle inom motortrafiken. I anledning härav anhöll anstalten redan år 1940 om nio såsom nödvändiga ansedda nya befattningshavare. Anslag för budgetåret 1942/43 beviljades för sex extra distriktsingenjörer, men endast tre tjänster förmådde locka kvalificerade sökande. År 1944 återstodo endast två. Av riksförsäkringsanstalten gjordes förslidet år framställning om tillstånd att besätta tre närmare angivna befattningar, vilka vid yrkesinspektionens omorganisation år 1939 inrättats men i besparingssyfte lämnats obesatta. Anledningen härtill uppgavs vara, att anstaltens övriga befattningshavare i avsevärd utsträckning tagits i anspråk för offentliga uppdrag av olika slag eller drabbats av militärinkallelser. Det önskade tillståndet meddelades visserligen av Kungl. Maj:t, men anstalten har enligt uppgift ännu ej lyckats återbesätta två aspirantbefattningar med lämpliga innehavare d. v. s. med innehavare med både teoretisk utbildning och erforderlig praktisk erfarenhet, enär löneförmånerna i jämförelse med vad, som erbjödes i enskild tjänst, visat sig vara för låga för att locka till sökande. Utskottet har emellertid ej känt sig övertygat om nödvändigheten av ytterligare i motionen föreslagen utvidgning av personalen vid yrkesinspektionen och detta av flera skäl. Inom en närmare framtid komma, efter allt att döma, de befattningshavare, vilka tagits i anspråk i anledning av kriget, att åter bli disponibla för sina ordinarie arbetsuppgifter. Med krigets upphörande och därav föranledd återgång till mera normala förhållanden inom näringslivet och på arbetsmarknaden torde uppdragen såsom industrikonsulenter ej längre bli lika betungande, åtminstone ej i samma utsträckning som nu. En ökad tillgång på tekniskt utbildad arbetskraft och större benägenhet hos denna att godtaga löneförmåner enligt hittills tillämpade normer synes man också av olika grunder vara berättigad att räkna med. Att de inom den nuvarande personalstatens ram upptagna befattningarna placeras i lönehänseende på sådant sätt, att de snarast kunna besättas med lämpliga och kompetenta innehavare, är givetvis synnerligen angeläget. Att här avgiva förslag i dylikt hänseende faller emellertid utanför motionens ram. Utskottet har därjämte erfarit, att riksförsäkringsanstalten hos Kungl. Maj:t gjort framställning om återbesättande av tre underinspektörsbefattningar med viss teknisk utbildning, vilkas utslutande uppgift vore att ägna sig åt behandlingen av hithörande frågor. Slutligen synes en av den pågående utredningen om arbetarskyddslagets revision föranledd ändring i personalorganisationen motivera en viss försiktighet, när det gäller utvidgning av inspektionens personalstat. En av fredsförhållandena betingad övergång i avsevärd omfattning från användning av gengas till ofarligare bränsle kommer givetvis att föranleda minskade kontrollbehov, om ock omfattningen härav ännu ej kan närmare angivas.

Med hänsyn till ovan omförmälda faktorer finner sig utskottet böra avstyrka motionärernas krav i förevarande hänseende.

4. *Obligatorisk undervisning om gengasens faror.*

I arbetarskyddslagen (Sv. förf.-saml. 1912:206) hava kraven i detta avseende redan tillgodosetts i § 3 och § 4 mom. q. I sistnämnda paragraf stadgas, att "till arbete, där bristande kunskap eller färdighet måste anses medföra fara för olycksfall, må arbetare, som saknar nödig erfarenhet, ej användas, med mindre honom lämnas erforderlig undervisning och ledning". Sådan undervisning och ledning ankommer, som senare här i annat sammanhang skall påpekas, även på besiktningssman för motorfordon i samband med anställande av prov för körkorts vinnande ävensom på de skyddsombud, som skola befrämja arbetarskyddslagens efterlevnad vid de olika arbetsplatserna. Riksförsäkringsanstalten, bränslekommissionen och gengasforskningsrådet hava därjämte i ett stort antal cirkulär och broschyrer utarbetat vägledning i skilda hänseenden, för vilka närmare redogörelse lämnats i kommissionens utlåtande över motionen, m. m. Gengasforskningsrådets arbetsutskott har slutligen uppgivit sig hava för avsikt att inkomma till rådet med förslag till utformande av en dylik undervisning, som tänkes ske under medverkan av yrkesinspektionen, läkare och skyddsombud.

Några ytterligare åtgärder synas utskottet vid dylikt förhållande för det närvarande icke vara erforderliga.

5. *Regelbundna läkarundersökningar och garanti mot inkomstbortfall.*

Redan på grund av det stora antal personer, vilka i sitt arbete syssla med gengas, lärer det, som ock av utredningen framgår, möta oöverstigliga hinder för anordnande av regelbundna läkarundersökningar av alla, som äro utsatta för förgiftningsrisk. Därjämte får tagas i betraktande de särskilda svårigheter, som äro en följd av gengasförgiftningens egenart, nämligen bristen i de flesta fall på symptom, som ensamma äro utmärkande för denna sjukdom och tillika låta sig fastställa utan långvariga och ingående prov och undersökningar.

Under denna punkt har därjämte i motionen föreslagits garanti mot inkomstbortfall. Utskottet har ingalunda bortsett från de ömmande omständigheter, som kunna åberopas i detta fall för dröjsmål med eller underlåenhet att i god tid underkasta sig kontroll av läkare. Ehuru väl arbetet mången gång utföres i uppgifter, som äro av ej ringa samhällelig betydelse, och dröjsmål med att vid misstanke om förgiftning upphöra med arbetet vid risk för ekonomisk förlust kan ligga nära till hands, har utskottet, som utgår från att socialvårdskommittén under sitt arbete kommer att beakta jämväl denna fråga, ej funnit sig kunna förorda någon speciallagstiftning endast för den här ifrågakomna gruppen näringsutövarer.

6. Sjukersättningen till gengasförgiftade.

Beträffande motionärernas yrkande om en speciallagstiftning med bestämmelser om förhöjd sjukpenning åt gengasförgiftade, må här erinras om att ifråga om beloppet av sjukpenning, om skall utgivas enligt yrkessjukdomsförsäkringslagen, bestämmelserna i lagen om försäkring för olycksfall i arbete skola äga motsvarande tillämpning. På grund av det av Kungl. Maj:t den 17 mars 1944 till socialvårdskommittén lämnade uppdraget att verkställa av riksdagen begärd allsidig utredning rörande förbättrad lagstiftning om försäkring för olycksfall i arbete har kommittén att upptaga jämväl denna fråga till övervägande. Från gengasforskningsrådets arbetsutskott har framhållits, att även tidiga, lindriga fall av kronisk gengasförgiftning skola äga rätt till sjukpenning i den mån undersökningsläkaren anser patienten i behov av sjukskrivning och att i andra lindriga fall överföring för en tid i gengasfritt arbete torde vara tillfyllest, varvid borde beaktas att någon väsentlig minskning i dagsinkomsten ej borde ske. I de fall, där konvalescentvård eller lantvistelse under konvalescenttiden ordinerar av läkaren, borde enligt rådet ersättning härtill utgå och ersättningens storlek genomgående avvägas så, att ekonomiska hänsyn, som kunde verka hämmande på viljan att söka läkarvård, elimineras. Under åberopande av de av rådet sålunda framhållna synpunkterna får utskottet, som erfarit, att vid behandling av ersättningsfrågorna förekommande efterprövning av tveksamma fall ej numera inverkar på sjukpenningens utgående även i tveksamma fall och som utgår från att vid frågans behandling samarbete med gengasforskningsrådet och andra sakkunniga institutioner på området äger rum i syfte att, i den mån gengasforskningsrådets ovan uttalade önskemål låta sig förverkliga, de gengasskadades berättigade synpunkter bliva beaktade, avstyrka motionen i denna del. Någon 100-procentig sjukersättning kan av utskottet ej heller förordas.

7. Säkerhetsföreskrifter.

Den nyligen utfärdade kungörelsen angående åtgärder till skydd mot gengasfaran, för vilken tidigare här ovan en kortfattad redogörelse lämnats, innehåller vissa skärpta bestämmelser till skydd för dem, som arbeta med gengas. De huvudsakliga nyheterna avse dels att förordningens tillämpningsområde utsträcks som förut nämnts, dels att bestämmelserna skärpts i fråga om rätt att i garage och verkstäder intaga gengasdrivet fordon eller redskap, dels ock att skyldighet vid straffhot i viss omfattning stadgats jämväl för ägare och innehavare av lokal att ansvara tillika med arbetstagare och arbetsgivare för bestämmelsernas efterlevnad. I och med detta sistnämnda förhållande bör man kunna förvänta en viss kontroll från ägarens och innehavarens av lokal sida över att de ventilationsanläggningar, som yrkesinspektionen föreskrivit vid sådana verkstäder, där det befunnits nödvändigt att medgiva införandet av gengasfordon med i drift varande gengasaggregat, utnyttjas så, att riskerna i allt fall ej bliva större än utomhus.

Det har nämligen visat sig att arbete med gengasaggregat utomhus i lugnt och varmt väder även kan erbjuda risker, som fullt svara mot inomhusarbetets.

I detta sammanhang vill utskottet understryka betydelsen av att det synes vara lika betydelsefullt att förebyggande åtgärder vidtagas som att hjälp beredes redan skadade. En effektiv kontroll av huru författningarna i ämnet efterlevas genom ofta förekommande besiktningar, undervisning och handledning vid inrättande av garage och verkstäder o. s. v. bidra på sitt sätt att minska faran. Det torde ej kunna fränkommas, att om detta vederbörligen iakttagits, många förgiftningsfall ej skulle hava inträffat. Med rutinartat, invant arbete följer lätt förbiseende av farans förekomst och omfattning. En första förut-sättning för att säkerhetsföreskrifter, som utfärdats, också leda till önskat resultat är, att de noga iakttagas av alla därav berörda. Då skärpta bestämmelser helt nyligen utfärdats av Kungl. Maj:t, synes det utskottet ännu vara för tidigt att påyrka ändrad lagstiftning. I den mån förhållandena i framtiden skulle visa, att ytterligare säkerhetsföreskrifter bliva erforderliga, lär man få utgå från att framställning såsom hittills göres härom av sammanslutningar och institutioner, som beröras av förevarande ämne. Utskottet finner sig därför förhindrat att tillmötesgå motionärernas hemställan jämväl under denna punkt.

8. Föreskrifter i motorfordonsförordningen och i instruktionen för besikt-ningsmän.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sitt utlåtande erinrat om att det åligger besiktningsman för motorfordon att vid besiktning av gengasaggregat övervaka att dessa äro i överensstämmelse med gällande föreskrifter samt att vid anställande av prov för körkort förvissa sig om att den prövade äger känne-dom om fordonet, och sålunda även om gengasaggregat och dess skötsel i de fall, då prövningen avser dylikt fordon. Besiktning av gengasaggregat bör med hänsyn till de ofta förekommande brister, som konstaterats hos dessa vid stats-polisens undersökningar, företagas med ej alltför långa mellanrum. I en nyligen till Kungl. Maj:t överlämnad skrivelse har gengasforskningsrådet fäst uppmärk-samheten på att omkring 80 procent av vid ett tillfälle undersökta gengas-aggregat uppvisat brister, som i olika grad kunna medföra förgiftningrisker. Denna gengasforskningsrådets framställning går ut på att en kontroll av aggre-gat skall ske varannan eller var tredje månad vid vissa större, auktoriserade verkstäder. Då frågan numera sålunda beror av Kungl. Maj:ts prövning, saknar utskottet anledning föreslå några åtgärder i sådan riktning. Ett uppslag av värde torde ock hava givits av landsorganisationen och gengasforskningsrådet uti dess förslag att auktorisera vissa verkstäder att utföra tryckprov. Härigenom skulle säkerligen vissa fördelar stå att vinna. Utskottet utgår från att i den mån planen upptagits till prövning av de institutioner, som närmast hava att ansvara för säkerhetsåtgärderna mot gengasfaran, synpunkten bliver uppmärksamrad.

Sammanfattning.

Såsom en sammanfattning av utskottets inställning till de med motionen avsedda frågorna vill utskottet framhålla följande. Inför den avveckling av gengasens användning, som fredstiden lär komma att medföra i en utsträckning, som man nu ej kan helt bedöma men som kan förväntas bli av avsevärd omfattning, ävensom det outredda läge, vari gengasforskningen ännu befinner sig i fråga om bedömandet av gengasförgiftningens frekvens och karaktär, synes en viss återhållsamhet beträffande nya investeringar i form av sjukvårdningar o. dyl. kunna försvaras. Ett antal speciellt för undersökning och behandling av gengasförgiftningsfall avsedda kliniker finnes redan och ytterligare några sådana äro planerade. Vid de allmänna sjukvårdsinrättningarna lämnas vård i den utsträckning, som är möjlig, på grund av deras allmänna skyldighet att emottaga patienter, som misstänkts för eller lida av sjukdomar, till vilka även gengasförgiftning räknas. Något åläggande för de olika sjukhusberedningarna att sörja för ytterligare specialistvård lär därför icke kunna komma i fråga. Det sätt, på vilket för närvarande utbildning av läkare och personal hos yrkesinspektionen äger rum, synes vara det ändamålsenligaste, varför ändringar häri ansetts obehöfliga. I fråga om förstärkning av yrkesinspektionens personal föreligga visserligen för det närvarande svårigheter att utöva erforderlig kontroll över skyddsföreskrifternas efterlevnad vid de olika arbetsplatserna, men av skäl, som utskottet närmare angivit här ovan under punkt 3, synes mycket av olägenheterna äga tidsbetonad karaktär, varför anledning finnes att antaga, att förhållandena skola bättras i och med avveckling av med världskriget sammanhängande förhållanden. I fråga om obligatorisk upplysning om gengasens faror föreligga redan nu lagföreskrifter till skydd för dem, som äro utsatta för förgiftningsrisk, varjämte ett stort antal broschyrer o. dyl. utgivits med praktiska anvisningar om rätta sättet att umgås med gengas. Mot förslaget till regelbundna läkarundersökningar och garanti mot inkomstbortfall föreligga i det första hänseendet praktiska svårigheter, som synas omöjliggöra sådana, och i det senare har utskottet ej funnit grundad anledning förorda en speciallagstiftning på här förevarande område, som till sina principer avsevärt skiljer sig från vad som tillämpas inom andra områden av näringslivet. Hela frågan om sjukersättning är för närvarande, på grund av Kungl. Maj:ts uppdrag, hänskjutet till socialvårdskommitténs prövning, och kräver därför ej något omedelbart ställningstagande, helst som utskottet erfarit, att i riksförsäkringsanstalten numera tillämpas principer, vilka ej synas förtaga rätten till sjukpenning för dem, som undersökas eller vårdas för gengasförgiftning. Erforderliga säkerhetsföreskrifter synas redan vara utfärdade i skilda sammanhang, närmast i form av riksförsäkringsanstaltens anvisningar, instruktion för besiktningsmän för motorfordon

och i den nyligen utfärdade kungörelsen angående åtgärder till skydd mot gengasfaran. Om tätare efterbesiktning av gengasdrivna fordon har framställning nyligen ingivits till Kungl. Maj:t.

Enär de önskemål, som i motionen framförts, sålunda antingen redan blivit tillgodosedda eller vänta sin lösning, sedan vederbörande spørsmål numera bragts inför Kungl. Maj:ts prövning eller i annan form redan uppmärksamrats, finner sig utskottet förhindrat tillstyrka motionen och hemställer därför,

att motionen II: 348 icke måtte föranleda någon andra kammarens åtgärd.

Stockholm den 31 maj 1945.

På utskottets vägnar:

L. O. SKANTZE.

Närvarande: herrar *Skantze, Hedqvist, Jonsson* i Malmgrava, fru *Svedberg*, herrar *Boman* i Stavsund, *Severin* i Gävle, *Persson* i Svensköp, *Engström, Nilsson* i Varuträsk, *Jansson* i Aspeboda.
